

Granskning av kommunens uppfyllelse av miljömål

Eksjö kommun

Mars 2017 – Torbjörn Bengtsson, Roland Svensson och Joakim Ericson

Innehåll

Innehåll	1
Sammanfattning	2
1. Inledning	3
2. Granskningsresultat	5
Bilagor	11

Sammanfattning

Deloitte AB har av de förtroendevalda revisorerna i Eksjö kommun fått uppdraget att granska kommunens uppfyllelse av miljömål.

Revisionsfråga

Säkerställer kommunens verksamheter att kommunens miljömål uppfylls?

Svar på revisionsfråga

Vår sammanfattande bedömning är att det saknas tillfredställande rutiner för att säkerställa att kommunens miljömål uppfylls.

Iakttagelser

- Samhällsbyggnadsnämnden saknar rutiner för uppföljning av miljöplanen för Eksjö kommun.
- Vi har noterat att kommunstyrelsen har brustit i sin uppsiktsplikt i samband med kommunens miljöarbete.
- Miljöplanen fungerar inte som ett styrdokument avseende miljöfrågor.
- Ingen väsentlig kommunikation avseende miljöplanen har förts sedan den antogs 2013.

Rekommendationer

Samhällsbyggnadsnämnden samt kommunstyrelsen rekommenderas att se över nuvarande rutiner för mätning och utvärdering av kommunens miljömål.

Kommunstyrelsen rekommenderas att:

- Utforma rutiner avseende kommunikationen av miljömålen inom kommunen och säkerställa att samtliga anställda får kännedom om miljöplanen.
- Aktivt aktivt arbeta med miljöplanen som styrdokument avseende kommunens miljömål.
- Se över möjligheten till informationsutbyte mellan kommunens enheter för ökad kompetensutveckling inom miljöområdet.

Samtliga nämnder samt de bolagen ska aktivt arbeta med miljöplanen som styrdokument avseende kommunens miljömål.

Jönköping den 8 mars 2017

DELOITTE AB

Torbjörn Bengtsson	Roland Svensson	Joakim Ericson
Certifierad kommunal	Konsult	Revisor

1. Inledning

Bakgrund

Kommunfullmäktige i Eksjö kommun antog under 2013 en miljöplan med syftet att ange mål och inriktning för kommunens miljöarbete. Det övergripande målet är att "Eksjö ska vara en långsiktig hållbar och attraktiv kommun".

Eksjö kommuns miljöplan är baserad på riksdagens 16 miljö kvalitetsmål av vilka 13 mål prioriteras av kommunen. Miljöplanen är styrande för samtliga kommunens verksamheter inklusive de kommunala bolagen.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret att miljöplanen som kommunfullmäktige antagit efterlevs. Samhällsbyggnadsnämnden ansvarar för att årligen sammanställa hur miljömålen uppfylls.

Enligt kommunrankingen "Miljöbarometern" hamnar Eksjö kommun på 239 av 290 i årets kommunrankning. Det är en försämring jämfört med plats 72 i förra årets rankning. Eksjö hamnar på placering: 13 av 13 i Jönköpings län, samt inom kommungruppen på plats 29 av 35 kommuner i tätbefolkad region.

Eksjö kommuns låga kommunrankning kombinerat med den breda ansvarsfördelningen samt miljömålen långsiktiga karaktär har identifierats som en risk för kommunens måloppfyllelse.

Syfte och avgränsning

Granskningens syfte är att erhålla en helhetsbild avseende hur kommunens verksamheter följer upp beslutade miljömål. Granskningen avser Eksjö kommun inklusive de kommunala bolagen för år 2016 med en tillbakablick på 2013 - 2015.

Med anledning av kommunstyrelsens övergripande ansvar samt samhällsbyggnadsnämnden ansvar över att årligen sammanställa hur miljöarbetet fortskrider kommer fokus ligga på kommunstyrelsen och samhällsbyggnadsnämnden.

Revisionsfråga

Säkerställer kommunens verksamheter att kommunens miljömål uppfylls?

Underliggande frågeställningar

- Hur mäts och utvärderas miljömålen?
- Hur ser måluppfyllnaden ut för kommunens miljömål?
- Vilken roll- och ansvarsfördelning finns med avseende på kommunens miljöarbete?
- Hur kommuniceras miljömålen ut i organisationen?
- Vilken kompetensutveckling sker avseende miljöfrågor inom kommunen?
- Hur beaktas miljöplanen i arbetet med budget och verksamhetsplan?
- Motsvarar tilldelade resurser behoven för att uppnå fullmäktiges miljömål?

Metod och granskningsinriktning

Granskningen genomfördes med hjälp av intervjuer med berörda befattningshavare och genom dokumentstudier.

Kvalitetssäkring

Kvalitetssäkring har skett genom Deloittes interna kvalitetssäkringssystem. Rapporten har även kvalitetssäkrats av de intervjuade personerna.

2. Granskningsresultat

Nedan följer granskningsresultat utifrån genomförda intervjuer och granskat material

Hur mäts och utvärderas miljömålen?

Eksjö kommun har 13 miljömål som har prioriterats från riksdagens 16 miljö kvalitetsmål.

Eksjö kommuns miljömål:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Ingen övergödning
6. Levande sjöar och vattendrag
7. Säker strålmiljö
8. Grundvatten av god kvalitet
9. Myllrande våtmarker
10. Levande skogar
11. Ett rikt odlingslandskap
12. God bebyggd miljö
13. Ett rikt växt- och djurliv.

Kommunen har delat upp målen i målområden som har brutits ned i ca 50 delmål och ca 80 åtgärder.

Eksjö kommuns miljömål är en del i kommunens miljöplan som ska följas upp årligen i ett miljöbokslut.

”Mål, åtgärder och indikatorer följs upp och redovisas varje år i ett miljöbokslut. Ansvarig för sammanställning är samhällsbyggnadsutskottet men varje utsedd ansvarig i åtgärdstabellen nedan ska rapportera hur deras åtaganden fortskrider.”

Sida 8, Miljöplan för Eksjö Kommun

Iakttagelse

Miljöplanen antogs i november 2013 av kommunfullmäktige (KF) och 2014 var första helår med nuvarande miljömål. Vi har i samband med genomförd granskning noterat att inget miljöbokslut har upprättats för 2014 eller 2015. Ingen av de enheter med rapportansvar har rapporterat hur deras åtaganden har fortskridit sedan 2013.

Samhällsbyggnadsnämnden har följaktligen inte sammanställt någon form av uppföljning av miljöplanen.

Kommunstyrelsens uppdrag omfattar enligt kommunallagen en uppsiktsplikt över kommunens nämnder och bolag. I samband med att KF antog miljöplanen som styrdokument över kommunens miljöfrågor blev det samtidigt en del av samtliga nämnder och bolags verksamhet. Detta innebär att kommunstyrelsen har i uppgift att ha uppsikt över hur miljöplanen efterlevs och att nämnder och bolag arbetar med

de delar som rör respektive verksamhet. I samband med genomförda intervjuer har det nämnts att kommunstyrelsen inte har efterfrågat den uppföljning som nämns i miljöplanen. Den bristande uppföljning som noterats visar en brist i uppsikten från kommunstyrelsen.

Samhällsbyggnadssektorn har från 2013 genomgått ett antal personalförändringar vilket har resulterat i att arbetet med miljöplanen haft låg prioritet. I maj 2016 anställdes en energi- och miljömålshandläggare med ansvar för uppföljning av miljömålen. Under genomförd granskning har vi noterat att arbetet med att samla in lägesrapport över miljömålen från kommunens sektorer och bolag har inletts. Detta initiativ har tagits från tjänstemännen. Vid genomförda intervjuer har vi noterat att tjänstemännen inte upplever engagemang i miljöfrågor från politiskt håll.

Varje sektor inom förvaltningen samt de kommunala bolagen har fått ett formulär över de delmål och åtgärder för vilka de har ansvar. Enheterna ska återrapportera hur nuläget är för samtliga delar innan 20 januari 2017.

Bedömning/rekommendation

Vi konstaterar att uppföljning av miljömålen har inletts på initiativ av tjänstemännen under slutet av 2016. Avsaknaden av en årlig uppföljning av miljömålen sedan de antogs innebär att samhällsbyggnadsnämnden inte har fullföljt sitt sammanställningsansvar. Vi bedömer att samhällsbyggnadsnämnden ej har tillfredställande rutiner för att genomföra tilldelat uppdrag. Utifrån noterade iakttagelser bedöms även kommunstyrelsen brista i sin uppsiktsplikt i

samband med att ingen uppföljning har gjorts av miljömålen under 2014 eller 2015.

Kommunstyrelsen och samhällsbyggnadsnämnden rekommenderas se över nuvarande rutiner för mätning och utvärdering av kommunens miljömål.

Hur ser måluppfyllnaden ut för kommunens miljömål?

Med anledning av att ingen uppföljning i form av ett miljöbokslut har gjorts sedan antagandet av miljöplanen under 2013 finns ingen fullständig dokumentation över hur måluppfyllnaden ser ut avseende kommunens miljömål. Däremot pågår det arbete med miljöfrågorna inom kommunens olika sektorer samt de kommunala bolagen.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen har sju mål under rubriken "Hållbar utveckling" i styrkorten som antagits för 2016 (se bilaga 1). Målen som har lyfts in i styrkorten är hämtade från miljöplanen.

Måluppfyllnaden för de mål som följs upp varierar. Vid den senaste uppföljningen i delårsbokslutet per 2016-06-30 var tre mål uppfyllda, ett mål var ej mätt och tre mål var ej uppfyllda. De mål som ej var uppfyllda avser matsvinn, andel kommunala fordon som uppfyller miljöbilskriterierna och andel förnybar energi i de kommunala personbilarna.

Barn- och utbildningssektorn

Vid genomförda intervjuer har vi noterat att skolan jobbar aktivt med matsvinn men med utgångspunkt ur läroplanen. Barn- och ungdomssektorn har under 2016 haft ett projekt för minskat matsvinn som berört både elever och personal. Sektorns miljöarbete faller in under miljöplanen avseende arbetet med matsvinn dock används planen ej som styrdokument inom sektorn.

Sociala sektorn

Likt Barn- och utbildningssektorn arbetar den sociala sektorn med miljöfrågor i den vardagliga verksamheten. Detta i form av aktivt arbete med matsvinn och källsortering av sopor. Vid genomförda intervjuer noterades att den sociala sektorn arbetar aktivt med att få en budget i balans och att miljöarbetet därmed inte får högsta prioritet. Ingen kompetensutveckling avseende miljöfrågor har genomförts inom sektorn och måluppfyllnaden har ej följts upp sedan införandet av miljöplanen.

Tillväxt- och utvecklingssektorn

Verksamheten inom tillväxt- och utbildningssektorn (TUS) omfatta i stor utsträckning inte den typ av miljöpåverkande aktiviteter som miljöplanen behandlar. Enligt sektorchefen är följande två mål tillämpliga på TUS.

1. Att i möjligast mån välja telefon/video samtal istället för onödiga resor till möte/konferenser.
2. Att se till att vandringsleder är iordning, så att fler personer kan nyttja dessa.

Avseende punkt ett görs ingen mätning av antalet videosamtal. TUS arbetar löpande med båda delmål och

anser att de har tillräckliga resurser för att genomföra tillämpliga åtgärder.

Eksjöbostäder/ Eksjö kommunfastigheter

Eksjöbostäder och Eksjö kommunfastigheter arbetar i nuläget med att förbereda organisationen för en miljöcertifiering enligt ISO 14001 som är planerad att genomföras under 2017. Fastighetsbolagen arbetar med nedan punkter för bidra till en minskad miljöpåverkan:

- Utveckla vår personal genom information och utbildning.
- Sträva efter att miljötänkande skall styra våra dagliga beslut.
- Öka miljökraven på våra leverantörer, konsulter och entreprenörer genom klara och tydliga miljökriterier i våra avtal.
- Regelbundet följa upp och utvärdera vårt miljöarbete för att säkerställa att vår miljöpolicy och våra miljömål uppnås.
- Hushålla med energi och minska användning av fossila bränslen.
- Sträva efter att vara bättre än gällande lagar.

Det miljömål som mäts och följs upp av fastighetsbolagen finns dokumenterade i bolagens framtidsplan för åren 2015 – 2019. Enligt framtidsplanen är bolagens målsättning att minska energiförbrukningen till 110 kWh/kvm. Vid senaste uppföljningen gjord 2015 var förbrukningen 138 kWh/kvm för Eksjöbostäder och 130 kWh/kvm för kommunfastigheter (se bilaga 2).

Eksjö Industribyggnader

Industribyggnader har ingen egen organisation med anställda och ett relativt litet fastighetsbestånd. I de fastigheter som finns anser bolaget att de arbetar med lämpliga energieffektiviseringar i förhållande till miljöplanen. Bland annat genom byte till LED-lampor och nya elledningar vid ombyggnader och hyresgästanpassningar. Vid nybyggnation av Filmbyn i Mariannelund, där bolaget är 40 % delägare har trästomme använts enligt Kommunfullmäktiges rekommendation. Detta har ej kopplats samman med enskilda mål i miljöplanen.

Eksjö Energi

Eksjö Energi har ett aktivt miljöarbete och följer upp egna miljömål löpande under året. Miljöarbetet är en stående punkt på mötesagendan för energikoncernens arbetsplatsträffar som hålls minst fyra gånger per år. Miljöarbetet tas även upp vid bolagens ledningsgruppsmöte.

Eksjö Energi har tidigare varit miljöcertifierade enligt ISO 14001. Detta arbetssätt återspeglas fortsatt i bolaget. Eksjö Energi har samlat samtliga styrdokument och uppföljningar i ett miljöledningssystem.

De miljömål som Eksjö Energi har jobbat med under 2016 faller inom kategorierna energianvändning, utsläpp till luft och förbrukning av råvaror. Sammanlagt har bolaget 15 miljömål varav 8 var uppfyllda i november 2016 (se bilaga 3).

Det miljöarbetet som görs inom kommunen görs av varje enskild enhet var för sig. Flertalet av de miljömål som ingår i miljöplanen finns med bland de miljöarbete som utförs. Det framgick tydligt vid genomförda intervjuer att miljöplanen inte används som ett styrande dokument.

Bedömning/ rekommendation

Under genomförda intervjuer har vi noterat att det arbetas med miljöfrågor inom kommunen men att ingen dokumenterad uppföljning av arbetet görs. Det miljöarbete som genomförs bedrivs till stor del skilt från kommunens miljöplan. Inom förvaltningens samtliga sektorer samt de kommunala bolagen saknas uppföljning av de delmål och åtgärder som framgår i miljöplanen och som berör respektive sektor. Av de 50 delmål och ca 80 åtgärder som tagits fram i miljöplanen är det endast kommunstyrelsens sju mål som följs upp.

Både vi och de intervjuade bedömer att miljöplanen inte fyller en funktion som styrdokument för kommunens miljöarbete. Då utgångspunkten i det nuvarande miljöarbetet inte är miljöplanen bedöms uppföljningen av målen försvåras.

Samtliga nämnder samt de kommunala bolagen ska aktivt arbeta med miljöplanen som styrdokument avseende kommunens miljömål.

Vilken roll- och ansvarsfördelning finns med avseende på kommunens miljöarbete?

I det antagna dokumentet "Vision 2020", under rubriken "Utvecklingsområden – strategiska mål för Eksjö kommun" återfinns "Miljö och hälsa" som ett av åtta områden. Där framgår bl a: "Miljön är en global överlevnadsfråga av högsta dignitet, som vi har ett stort ansvar att engagera alla i. Vi får därigenom också möjlighet att visa den goda situation som miljökommunen Eksjö kan erbjuda nya invånare".

Av miljöplanen framgår att den är styrande för samtliga verksamheter. Alla verksamheter ska rätta sig efter de mål och inriktningar som anges i miljöplanen. För de åtgärder som ingår i miljöplanen framgår även på vilken enhet ansvaret ligger.

I nedan utdrag ur miljöplanen för åtgärder inom energi har ansvaret fördelats på Samhällsbyggnadsutskottet (Sbu), Samhällsbyggnadssektorn och Eksjö Energi AB (EE).

Åtgärder – energi	Ansvar	Miljönytta	Resurs
Planer, program, strategier, riktlinjer, policys			
Revidering av Energi- och klimatplanen, senast 2014. Miljönyttan omfattar genomförandet av planen.	Sbu, Sbs	3	(+)
Policy för utbyggnad av fjärrvärme, senast 2015	EE	1	(+)
Borgmästaravtalet, handlingsplan klar 2014.	Sbs	2	+
Utveckla energitjänster för energieffektivisering (Eksjö Energi AB)	EE	1	(+)
Årligen genomföra aktiviteter för att uppmärksamma Earth Hour	Sbs	1	(+)

Källa: Miljöplan för Eksjö kommun

För samtliga åtgärder i miljöplanen finns det ett tydligt ansvar. Från miljöplanen framgår även vilken miljönytta och resursåtgång som är förknippad med respektive åtgärd.

Bedömning

Roll- och ansvarsfördelningen avseende kommunens miljöarbete framgår tydligt av miljöplanen.

Hur kommuniceras miljömålen ut i organisationen?

I samband med att miljöplanen antogs in november 2013 förmedlades den ut i organisationerna via cheferna för respektive sektor eller bolag. I samband med beslutet skrevs inga direktiv eller styrdokument över hur det ska användas eller kommuniceras. Vid genomförda intervjuer var den sammantagna uppfattningen bland sektorcheferna att ingen väsentlig kommunikation avseende miljömålen har förts sedan 2013.

Under genomförd granskning noterades att kännedom om miljöplanens existens varierar inom kommunen. Vi noterade vid våra intervjuer att chefer som anställdts efter 2014 fick kännedom om miljöplanen först i samband med vår granskning.

Bedömning/ rekommendationer

Baserat på att miljöplanen endast kommunicerats ut i organisationen i samband med antagandet under 2013 är vår bedömning att kommunikationen avseende miljömålen är bristfällig. Enligt vår bedömning är årlig kommunikation en viktig förutsättning för att miljöplanen ska fungera som ett

styrdokument och för att samtliga i organisationen ska få vetskap om dokumentet.

Kommunstyrelsen rekommenderas att utforma rutiner avseende kommunikationen av miljömålen inom kommunen och säkerställa att samtliga anställda får kännedom om miljöplanen.

Vilken kompetensutveckling sker avseende miljöfrågor inom kommunen?

Kompetensutvecklingen avseende miljöfrågor inom kommunen varierar mellan sektorerna och bolagen. Det saknas en kommungemensam struktur över utbildning gällande miljöfrågor. Vid genomförda intervjuer noterades att omfattningen av kompetensutveckling varierar stort inom kommunen. I Eksjö Energi har samtliga anställda utbildats inom internrevision avseende miljöfrågor. Detta har vid genomförd granskning verifierats mot intyg från Envima som ansvarar för kursen. Inom social sektor genomförs ingen utbildning.

Bedömning/rekommendation

Baserat på genomförda intervjuer bedöms det finnas förbättringsmöjlighet inom kommunen avseende kompetensutveckling av miljöfrågor. Med anledning av att olika enheter arbetar olika mycket med miljöfrågor finns det möjlighet för informationsutbyte inom kommunen.

Kommunstyrelsen rekommenderas att se över möjligheten till informationsutbyte mellan kommunens enheter för ökad kompetensutveckling inom miljöområdet.

Hur beaktas miljöplanen i arbetet med budget och verksamhetsplan?

Den styrning som kommunstyrelsen utövar med hänsyn till miljöfrågorna i dagsläget är de sju målen i styrkortet som är beslutade för 2016. I övrigt har det framkommit i vår granskning att miljöplanen inte används som ett aktivt styrdokument.

Vid genomförda intervjuer har vi noterat att kommunstyrelsen inte upplevs prioritera miljöfrågor. Enligt den beslutsgång som kommunstyrelsen har så tas beslut om styrkort för kommande år efter att budgeten har beslutats. I praktiken innebär detta att målen styrs av budgeten och inte tvärt om.

Motsvarar tilldelade resurser behoven för att uppnå fullmäktiges miljömål?

Vid genomförd granskning har vi noterat att kommunen har bristande uppföljning av miljömålen. Med anledning av att endast en begränsad uppföljning av miljömålen har gjorts blir frågan om tilldelade resurser inte möjlig att följa upp.

Bilagor

Bilaga 1: Uppföljning av kommunstyrelsen styrkort punkt 8-11 per 2016-06-30

HÅLLBAR UTVECKLING

Perspektiv	nr	Framgångsfaktorer	Mål	Period	Mätt	Utfall	Betyg	Trend	Not
Brukarperspektiv	8	God planberedskap för olika ändamål	*Detaljplan för 100 bostäder i Eksjö stad och 100 i övriga tätorter.	Helår	2015	Bostäder , Eksjö 200 , bostäder övriga k:n = 100	5		
			*Detaljplan för verksamheter: 90 ha totalt i kommunen	Helår	2015	100 ha	5		
	9	God tillgång till strategisk mark enligt ÖP	*Kommunen ska äga mark för fem års bostadsproduktion samt mark för större industrietablering, och säkerställa mark för tätortsnära rekreation	Helår	2016	OK	5		10
			Planera och säkerställa mark för tätortsnära rekreationsområden	Helår	2016	ej mätt			11
	10	Minskad miljöbelastning	*Mängden matsvinn i de kommunala verksamheterna ska minska med 50 % d v s uppgå till max 25 gr/ portion under perioden 2015-2017	Helår	2015	37,2 gr	1		12
	11	Energieffektivisering	* Andelen kommunala fordon (personbilar, lätta lastbilar samt personal- och tjänstebilar som uppfyller de nationella miljöbilskriterierna ska utgöra minst 60 % år 2015 och 100 % år 2020.	Helår	2015	48%	3		
* Andelen förnybar energi i kommunala personbilar skall utgöra lägst 70 % år 2015 och lägst 90 % år 2020.			Helår	2015	26%	1			

7 MÅL

Källa: Kommunstyrelsens styrkort 2016

Bilaga 2: Uppföljning av mål 7 i Eksjöbostäder och Kommunfastigheters framtidsplan för 2015-2019

Mål 7: Energieffektiviseringar EBO	110 kWh/kvm
EKFAB	110 kWh/kvm

Måluppföljning

EBO 2014 - **141** kWh/kvm, 2015 **138** kWh/kvm

EKFAB 2014 – **129** kWh/kvm, 2015 **130** kWh/kvm

Källa: Eksjöbostäder

Bilaga 2: Uppföljning av miljömål för 2016, Eksjö Energi.

Betydande miljöaspekt: Energianvändning

Övergripande/detaljerade miljömål: Minska elförbrukningen för belysning i våra lokaler och områden

Åtgärd	Genomfört	Medel
Montera rörelsedetektorer i personadelen på Pia-förrådet	Ja	Ord budget
Byta till LED belysning i verkstan på Pia-förrådet	Ja	Ord budget
Byta ut alla armaturer P2 till LED	Ja	Ord budget
Byta till rörelsedetektorer i kontor och utrymmen som inte är bemannade kontinuerligt	Ja	Ord budget
Byta till LED armaturer i den gamla kontorsdelen	Ja	Ord budget
Byta alla armaturerna skorstenshall till LED		Ord budget
Byta till LED armaturer i den nya kontorsdelen	Ja	Ord budget
Byta alla armaturer i P3 till LED	Ja	Ord budget
Byta till LED belysning på ÅVC's utomhusarmaturer		Ord budget
Byta till LED armaturer på parkering mot KVV	Ja	Ord budget
Byta alla armaturer i övriga utrymmen till LED		Ord budget
Montera rörelsedeckare i teknikbodar		Ord budget

Miljöaspekt: Utsläpp till luft

Övergripande/detaljerade miljömål: Minska förbrukningen av fossila bränslen

Åtgärd	Genomfört	Medel
Fortsatt utbyggnad av fjärrvärme vilket ersätter villapannor med sämre verkningsgrad		Ord budget

Övergripande/detaljerade miljömål: Minska antalet transporter där entreprenören måste hämta nyckel för att komma in i teknikbodarna

Åtgärd	Genomfört	Medel
Byta till kod/tag lås på teknikbodarna		Ord budget

Miljöaspekt: Förbrukning av råvaror

Övergripande/detaljerade miljömål: Minska vattenförbrukningen vid reparationer

Åtgärd	Genomfört	Medel
Byta ut alla strategiskt viktiga ventiler över DN 200		Extra budget

Källa: Eksjö Energi

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk management, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 225,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on [LinkedIn](#) or [Twitter](#).

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.